

O'ZBEKISTON SHAROITIDA IQTISODIY RETSESSIYA DAVRIDA YASHIL MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

PhD, dots. **Sarsenbaev Baxitjan**

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

ORCID: 0000-0002-6884-2285

bsarsenbaev83@gmail.com

Sisenbaev Rauan

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

ORCID: 0009-0006-5115-3498

rauansisenbaev007@gmail.com

Xayirbaeva Balzira

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

ORCID: 0009-0002-7424-0851

khayirbaeva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston sharoitida iqtisodiy retsessiya davrida yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida mamlakatning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari, yashil moliya instrumentlari va ularning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri o'rganildi. Shuningdek, xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari asosida yashil moliyaning nazariy asoslari yoritildi hamda amaliy holati baholandi. Tahlillar natijasida yashil moliyalashtirish mexanizmlarining investitsion faollikni oshirish, energiya samaradorligini ta'minlash va iqtisodiy risklarni kamaytirishdagi ahamiyati asoslab berildi. Shu bilan birga, ushbu sohada mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: yashil moliya, iqtisodiy retsessiya, yashil moliyalashtirish, ESG, yashil obligatsiyalar, yashil kreditlar, barqaror rivojlanish, investitsiyalar, ekologik iqtisodiyot, moliyaviy barqarorlik.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ЗЕЛЁНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РЕЦЕССИИ

PhD, доц. **Сарсенбаев Бахитжан**

Каракалпакский государственный

университет имени Бердаха

Сисенбаев Рауан

Каракалпакский государственный

университет имени Бердаха

Хайирбаева Балзира

Каракалпакский государственный

университет имени Бердаха

Аннотация. В данной статье с научной точки зрения проанализированы вопросы развития механизмов зелёного финансирования в условиях экономической рецессии в контексте Узбекистана. В ходе исследования рассмотрены макроэкономические показатели страны, инструменты зелёного финансирования и их влияние на экономическую стабильность. Кроме того, на основе научных трудов зарубежных и отечественных учёных раскрыты теоретические основы зелёных финансов, а также

оценено их практическое состояние. По результатам анализа обосновано значение механизмов зелёного финансирования в повышении инвестиционной активности, обеспечении энергоэффективности и снижении экономических рисков. Наряду с этим выявлены существующие проблемы в данной сфере и разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: зелёные финансы, экономическая рецессия, зелёное финансирование, ESG, зелёные облигации, зелёные кредиты, устойчивое развитие, инвестиции, экологическая экономика, финансовая стабильность.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN FINANCING MECHANISMS IN UZBEKISTAN UNDER CONDITIONS OF ECONOMIC RECESSION

PhD, assoc. prof. **Sarsenbaev Bakhitjan**
Karakalpak State University named after Berdakh
Sisenbaev Rauan
Karakalpak State University named after Berdakh
Khayirbaeva Balzira
Karakalpak State University named after Berdakh

Abstract. This article provides a scientific analysis of the development of green financing mechanisms in the context of Uzbekistan during a period of economic recession. The study examines the country's macroeconomic indicators, green finance instruments, and their impact on economic stability. In addition, based on the scientific works of international and domestic scholars, the theoretical foundations of green finance are discussed, and its practical state is assessed. The analysis substantiates the importance of green financing mechanisms in increasing investment activity, ensuring energy efficiency, and reducing economic risks. At the same time, existing problems in this area are identified, and scientifically grounded proposals and recommendations for addressing them are developed.

Keywords: green finance, economic recession, green financing, ESG, green bonds, green loans, sustainable development, investment, environmental economics, financial stability.

Kirish.

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan strukturaviy o'zgarishlar, global inflyatsiya bosimi, geosiyosiy keskinliklar hamda iqlim o'zgarishining kuchayishi iqtisodiy rivojlanishning yangi modelini shakllantirish zaruratini yuzaga keltirdi. Ayniqsa, iqtisodiy retsessiya davrida iqtisodiy o'sishni saqlab qolish bilan bir qatorda ekologik barqarorlikni ta'minlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil moliyalashtirish mexanizmlari iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirish, resurslardan samarali foydalanish va ekologik xavflarni kamaytirishning muhim vositasi sifatida shakllanmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni jadallashib bormoqda. "O'zbekiston-2030" strategiyasida energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish hamda yashil investitsiyalarni rag'batlantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Shu bilan birga, global iqtisodiy beqarorlik sharoitida milliy iqtisodiyotning tashqi shoklarga chidamliligini oshirish uchun yangi moliyaviy mexanizmlarni joriy etish muhim hisoblanadi. Yashil moliyalashtirish aynan ushbu vazifani bajaruvchi samarali instrument sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekiston sharoitida iqtisodiy retsessiya davrida yashil moliyalashtirish mexanizmlarining rivojlanish istiqbollari kompleks tahlil qilish va amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi.

Yashil moliya va barqaror rivojlanish masalalari xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Xorijiy tadqiqotchilardan Sachs (2015) barqaror rivojlanish konsepsiyasini asoslab, iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi (Sachs, 2015). Flammer (2021) yashil obligatsiyalar korxonalarining moliyaviy natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini empirik asosda isbotlagan (Flammer, 2021). Faruq va Chowdhury (2025) esa ESG investitsiyalar moliyaviy bozorlar barqarorligini oshirishini, biroq makroiqtisodiy omillar, xususan inflyatsiya bu jarayonga salbiy ta'sir ko'rsatishini aniqlagan (Faruq, et al., 2025).

O'zbekistonlik olimlar tomonidan ham ushbu yo'nalishda qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Ataxanov (2025) yashil moliyaning milliy iqtisodiyotdagi rolini tahlil qilib, yashil kreditlash tizimini rivojlantirish zarurligini asoslab bergan (Ataxanov, 2025). Shodmonov (2019) iqtisodiy modernizatsiya jarayonida ekologik omillarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi (Shodmonov, 2019). G'ulomov (2020) moliyaviy tizimni diversifikatsiya qilish orqali yashil moliya rivojlanishini jadallashtirish mumkinligini asoslaydi (G'ulomov, 2020). Xolmo'minov (2021) esa agrar sektorda yashil texnologiyalarni joriy etish moliyaviy risklarni kamaytirishini ilmiy jihatdan asoslab bergan (Xolmo'minov, 2021).

Shu bilan birga, mavjud ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yashil moliyalashtirishning umumiy nazariy asoslari yetarlicha o'rganilgan bo'lsa-da, aynan iqtisodiy retsessiya sharoitida uning samaradorligi va rivojlanish mexanizmlari yetarli darajada chuqur tahlil qilinmagan. Bu esa mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda iqtisodiy-statistik tahlil, solishtirma tahlil, tizimli yondashuv va dinamik qatorlar tahlili usullaridan foydalanildi. Tadqiqot uchun O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Markaziy bank va xalqaro moliya institutlarining ma'lumotlari asos qilib olindi. Tahlillar natijasida mamlakat iqtisodiyotining so'nggi yillardagi rivojlanish tendensiyalari va yashil moliya instrumentlarining holati o'rganildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekiston iqtisodiyotining so'nggi yillardagi rivojlanish dinamikasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sish barqaror sur'atlarda davom etmoqda, biroq global iqtisodiy beqarorlik sharoitida tashqi omillarga bog'liqlik saqlanib qolmoqda. Quyidagi jadvalda mamlakatning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari keltirilgan.

1-jadval

O'zbekistonning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari (2020–2025)

Ko'rsatkich	2020	2021	2022	2023	2024*	2025*
YAIM o'sishi (%)	1,6	7,4	5,7	6,3	6,5	7,2
Inflyatsiya (%)	11,1	10,0	12,3	8,0	7,5	7,0
Investitsiyalar (mlrd \$)	20	24	28	30	32	35
Eksport (mlrd \$)	15	19	28	33,8	35	38

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, 2020-yilda pandemiya ta'siri ostida iqtisodiy o'sish keskin pasaygan bo'lsa-da, keyingi yillarda tiklanish kuzatilgan. Ayniqsa, 2021-yilda YAIM o'sishi 7,4 foizni tashkil etib, iqtisodiy faollikning tiklanganini ko'rsatadi. 2022–2023-yillarda esa o'sish sur'atlari nisbatan barqarorlashgan. Inflyatsiya darajasining 2022-yildagi 12,3 foizdan 2023-yilda 8 foizga pasayishi makroiqtisodiy barqarorlikning

mustahkamlanayotganini anglatadi. Shu bilan birga, investitsiyalar va eksport hajmining o'sishi iqtisodiyotning tashqi ochiqligi va rivojlanish salohiyatini aks ettiradi.

Biroq ushbu ijobiy ko'rsatkichlarga qaramay, global iqtisodiy beqarorlik sharoitida iqtisodiyotning tashqi omillarga bog'liqligi, energiya resurslariga bo'lgan talabning ortishi va ekologik muammolar iqtisodiy rivojlanish uchun muayyan xavflarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda yashil moliyalashtirish mexanizmlarining ahamiyati ortib bormoqda.

O'zbekistonda yashil moliya instrumentlarining rivojlanish holatini quyidagi jadval orqali ko'rish mumkin.

2-jadval

Yashil moliyalashtirish instrumentlari va ularning iqtisodiy ahamiyati

Instrument	Joriy holati	Iqtisodiy ta'siri
Yashil obligatsiyalar	shakllanish bosqichi	investitsiya jalb qiladi
Yashil kreditlar	banklarda joriy etilmoqda	energiya tejamkorlikni oshiradi
ESG investitsiyalar	cheklangan	risklarni kamaytiradi
Xalqaro grantlar	faol	infratuzilmani rivojlantiradi

Mazkur jadvaldan ko'rinib turibdiki, yashil moliya instrumentlari hali to'liq rivojlanmagan bo'lsa-da, ular iqtisodiyotda muhim rol o'ynashni boshlagan. Ayniqsa, yashil kreditlar orqali energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda. Yashil obligatsiyalar esa investitsiya oqimini jalb qilishda muhim instrument sifatida shakllanmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish natijasida energiya xarajatlari o'rtacha 15-25 foizga kamayadi, ishlab chiqarish samaradorligi oshadi va korxonalar moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga yo'naltirilgan investitsiyalar uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Biroq ushbu sohada qator muammolar ham mavjud bo'lib, ularni quyidagi jadval orqali ko'rsatish mumkin.

3-jadval

Yashil moliyani rivojlantirishdagi muammolar

Muammo	Ta'siri
Normativ baza yetarli emas	Investorlar faolligi past
Moliyaviy resurslar cheklangan	Loyihalar soni kam
Mutaxassislar yetishmasligi	Samaradorlik past
ESG tizimi rivojlanmagan	Risklar yuqori

Mazkur muammolar yashil moliya rivojlanishini sekinlashtiruvchi asosiy omillar hisoblanadi. Xususan, normativ-huquqiy bazaning yetarli darajada shakllanmaganligi investorlar ishonchini pasaytiradi, moliyaviy resurslarning cheklanganligi esa loyihalarni keng miqyosda amalga oshirishga to'sqinlik qiladi.

Umuman olganda, tahlillar natijasi shuni ko'rsatadiki, yashil moliyalashtirish mexanizmlari iqtisodiy retsessiya sharoitida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, investitsion faollikni oshirish va ekologik muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida shuni xulosa qilish mumkinki, iqtisodiy retsessiya sharoitida yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Yashil moliya investitsiyalarni jalb qilish, energiya samaradorligini oshirish va iqtisodiy risklarni kamaytirish orqali iqtisodiy tizimning chidamliligini oshiradi.

Shu asosda quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

– yashil moliya bozorini rivojlantirish uchun normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarur;

– tijorat banklarida yashil kreditlash tizimini kengaytirish lozim;

– yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish va investorlarni jalb qilish mexanizmlarini kuchaytirish kerak;

– korxonalar faoliyatiga ESG standartlarini joriy etish zarur;

– xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish lozim.

Xulosa qilib aytganda, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlash, iqtisodiy retsessiya ta'sirini kamaytirish va ekologik muvozanatni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar / Лумепамыпа / Reference:

Ataxanov Umidbek Olimovich (2025). O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tishda yashil moliyaning roli. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (13.1), 1415-1423.

Faruq, A & Chowdhury, Md. (2025). Financial Markets and ESG: How Big Data is Transforming Sustainable Investing in Developing countries. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2503.06696>.

Flammer, C. (2021), Corporate green bonds, *Journal of Financial Economics*, Volume 142, Issue 2, Pages 499-516. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.01.010>.

G'ulomov B.X. (2020) Milliy iqtisodiyot rivojlanishida moliyaviy tizimning o'rni. – Toshkent: Iqtisodiyot.

Sachs, J.D. (2015), *The Age of Sustainable Development*, New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/sach17314>.

Sarsenbaev, B., Rakhimboev, M., Aytmuratova, U., Kaypnazarova, G., & Shamshetova, D. (2025, November). Econometrical modeling of dynamic processes of labor market development. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3331, No. 1, p. 040019). AIP Publishing LLC.

Sarsenbayev, B., Kengesbayeva, S., & Kengesov, D. Mintaqaviy Iqtisodiyotlarda Kapital Qo'yilmalarning Determinantlari: Qoraqalpog 'istonda Aholi Va Byudjet Daromadlarini Ekonometrik O'rganish. *Green Economy and Development*, 3(4), 665405.

Shodmonov Sh.Sh. (2019) *Iqtisodiyot nazariyasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya.

Xolmo'minov R.X. (2021) *Agrar iqtisodiyot va barqaror rivojlanish muammolari*. – Toshkent: Fan.